SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2565

av Stina Larsson m.fl. (C)

Natur och biologisk mångfald

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Sveriges engagemang i internationellt samarbete och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett långsiktigt arbete för att bevara en god status på redan skyddad natur och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa ett nytt stöd för skydd av hotade arter på enskilt ägd mark och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lokala naturvårdssatsningar för fler våtmarker och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skydd av marina ekosystem och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser för ålgräsängar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja odling av blå fånggrödor och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja ängsytor och hagmarker och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler dammar i tätorter och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa bättre förutsättningar för pollinatörer i tätorter och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska ljusföroreningar och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa förutsättningar för en ändamålsenlig pollinatörsövervakning och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behov av en kunskapsbaserad strategi för att bekämpa invasiva främmande arter och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utvecklande av fler angreppssätt och nytänkande kring bekämpning av invasiva främmande arter och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett mer samordnat arbete mot främmande invasiva arter och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta tillvara civilsamhället i arbetet mot nedskräpning i naturen och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om de skyldigheter som följer av allemansrätten och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ekologisk kompensation och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om biodiversitetskrediter och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Värnandet om miljön och skyddet av densamma är en ödesfråga. Den biologiska mångfalden, det vill säga samspelet mellan olika typer av arter och ekosystem, är av fundamental betydelse för människans liv på jorden och våra samhällens välmående.

För Centerpartiet är det prioriterat att internationella regelverk och bindande lag-stiftningar tar hänsyn till att olika regioners och länders biofysiska förutsättningar skiljer sig åt väsentligt, och så även traditioner av naturvård och förvaltande av naturresurser. I december 2022 antogs också ett globalt ramverk om biologisk mångfald vid COP 15.

Som en del i att uppfylla Sveriges åtagande med anledning av det har Naturvårdsverket tagit fram ett förslag på ny nationell strategi och handlingsplan för biologisk mångfald. När en sådan har antagits är det centralt att den är ambitiös och arbetet följs upp och att revideringar sker om så visas nödvändigt (yrkande 1).

Skydd av natur och däribland urskogar är en del i arbetet med biologisk mångfald. Sverige har över 5 000 naturreservat och 30 nationalparker, och de allra flesta svenskar har i genomsnitt bara några få kilometer till skyddad natur. Det är positivt och unikt. Dessvärre är skötseln av många skyddade områden eftersatt och de uppvisar tyvärr inte de naturvärden som det är tänkt. Vi vill därför öka takten i att restaurera och återställa skyddad natur. Då är det också centralt med långsiktighet i skötseln av skyddad natur så att exempelvis arbete för att bekämpa invasiva främmande arter inte plötsligt upphör på grund av kraftigt kapade anslag. Utan kontinuitet finns risk för ökad spridning (yrkande 2).

För Centerpartiet är den enskilda markägaren en viktig del i att bevara och förstärka den biologiska mångfalden. Vi litar på markägarens engagemang och förmåga. De har lokalkännedomen som är nödvändig och de känner sin egen mark bäst. Frivilliga åtgärder ska därför uppmuntras. Den allra största delen av naturen är inte formellt skyddad och för att få ett effektivt skydd för den biologiska mångfalden i Sverige så behövs fler metoder som bygger på frivillighet och ett hållbart brukande. Ett sätt vore att utreda ett stöd som ger ersättning till privata skogsägare som har hotade arter på sina marker så länge den hotade arten finns kvar. Då blir förekomsten av hotade arter en tillgång samtidigt som marken kan fortsätta att brukas. Hur ett sådant stöd skulle kunna utformas bör utredas (yrkande 3).

Att restaurera utdikade våtmarker och samtidigt anlägga nya är bland det allra mest effektiva vi kan göra för att motverka övergödningen av hav och sjöar, stärka den lokala artrikedomen, lagra koldioxid samt bidra till stärkt vattenhushållning. De fungerar som naturens egna reningsverk genom att fånga in övergödande näringsämnen och binda dem innan de når havet. Därtill är de hemvist för en omfattande fauna inte minst i form av fåglar och insekter, varav en stor andel är rödlistade. Samtidigt så binder de koldioxid på ett mycket kostnadseffektivt sätt och ökar grundvattennivåerna. Särskilt stora fördelar blir det när utdikade och dränerade torvmarker som inte längre används till livsmedelsproduktion eller aktivt skogsbruk återställs då de kontinuerligt läcker ut stora mängder växthusgaser i atmosfären. Centerpartiet ser positivt på att använda de två etablerade statsbidragen till lokala naturvårdssatsningar (LONA) samt lokala vatten-

vårdsprojekt (LOVA) som ett styrmedel för att öka takten i återställande och anläggande av våtmarker. Båda bidragen är mycket effektiva och långsiktiga stödformer. I framtiden vill vi att bidragen fortsätter utvecklas, men att det görs utökade satsningar på att koppla utbetalningar till tydliga resultat, genom mer uppföljning och utvärdering (yrkande 4).

Havens ekosystem behöver ett bättre internationellt skydd. Utvinning av olja, metaller och mineraler från havsbotten riskerar att allvarligt hota havens ekosystem med deras biologiska mångfald. Sverige bör därför i internationella forum verka för att förbjuda sådan utvinning. I de marina ekosystem som omger Sveriges kuster har också övergödning, skräp och kemikalier, stigande temperaturer och överfiske pressat de marina ekosystemen under lång tid och de hotas nu av ekologisk kollaps. Att öka mängden hav och kustnära områden som är fredade från storskaliga aktiviteter är bland det viktigaste vi kan göra för haven. Skyddade områden stärker också havens biologiska mångfald, ger skydd åt hotade arter och bidrar även till en mycket effektiv koldioxidinlagring som bromsar klimatförändringarna (yrkande 5).

Ett särskilt prioriterat område för förstärkta marina insatser för biologisk mångfald är anläggandet och restaureringen av ålgräsängar i grunda havsvikar och kustnära havsområden. Dessa ängar är viktiga och produktiva livsmiljöer för många arter av djur och växter och fungerar som uppväxtområden för fisk. Därtill utgör de en viktig blå kolsänka. Dessvärre har deras ekologiska status försämrats under många års tid till följd av föroreningar, hårt fiske och hård exploatering av skyddsvärda områden. Samtidigt har det på senare år vidtagits ett antal lovande pilotprojekt som uppvisar goda resultat vad gäller att återställa ålgräsängar och den lokala marina artrikedomen. Dessa erfarenheter behöver tas till vara (yrkande 6).

Ett sätt att minska övergödning i Östersjön och Västerhavet är att främja anläggande och odling av blå fånggrödor, oftast mussel- och sjöpungsodlingar. Dessa arter som är naturligt förekommande i de båda haven suger upp kväve och fosfor och bidrar till naturlig vattenrening. Det bidrar på så sätt till att stärka den marina biologiska mångfalden. De blå fånggrödorna bidrar också till produktion av förnybart biobränsle, gödsel och livsmedel. Det finns därför anledning att förbättra möjligheterna för denna näring av flera skäl och inte minst att främja innovation och underlätta för företag att skala upp sin verksamhet. Därför behövs en översyn av hur olika typer av miljöersättning kan effektiviseras och öka till näringsverksamheter som vidtar åtgärder som renar hav och

vattendrag. Det kan också behövas ytterligare insatser för att stärka förutsättningarna för sådan verksamhet (yrkande 7).

Arbetet för en ökad biologisk mångfald i odlingslandskapet måste förstärkas. Det behövs för att säkra de ekosystemtjänster, exempelvis pollinatörer, som livsmedelsproduktionen är beroende av. Det är också viktigt för att göra odlingslandskapet mer motståndskraftigt mot klimatförändringarna och extremväder. Ängsytor och hagmarker är naturlig hemvist för ett stort antal arter och har positiva effekter på det kringliggande odlingslandskapet. Det behövs en översyn av de olika stödformer och stödåtgärder som finns för att öka omfattningen av ängsytor och hagmarker. Dessutom vill vi se över hur mängden naturvårdsbesättningar av nötkreatur som betar kan ökas i syfte att säkerställa att ängs- och betesmarker inte växer igen och förlorar sin naturliga biologiska mångfald. Betande djur – kor, får, getter och hästar – kan med fördel också användas för att stärka den biologiska mångfalden i och runt storstäder och i tätortsnära natur. Genom att låta betesdjur ströva någorlunda fritt i städernas park- och grönområden bidrar de till en större artrikedom, en mer naturlig slyröjning utan utsläpp och oljud, och skapar även ökad trivsel för både boende och besökare i området (yrkande 8).

I takt med att våra svenska städer växer är det av stor betydelse att de utvecklas på ett grönt och hållbart sätt. En åtgärd är att skapa fler dammar i tätorter som exempelvis dagvattendammar som både kan mildra konsekvenser av skyfall och bidra till biologisk mångfald genom att bland annat gynna groddjur. Det finns statliga stöd att söka men det behövs också en bredare syn på vattenhantering som en del i klimatanpassningen (yrkande 9).

Att bevara och utveckla urban natur är en viktig prioritering i vår miljöpolitik. Fördelarna är många: grönare städer, med många träd och närhet för medborgarna till grönområden, bidrar till att förbättra livskvaliteten och luftkvaliteten, reglerar temperaturen, dämpar buller och oljud, förbättrar avrinningen vid kraftig nederbörd och stärker förutsättningar för bin och andra livsviktiga pollinatörer. För att uppnå detta krävs insatser från många aktörer, såväl privata som offentliga, och där bland annat statliga fastigheter bör visa föredöme. Den kunskap och det engagemang som finns i civilsamhället bör också tas till vara. (yrkande 10).

Särskilt i tätorter och städer där ljusföroreningar ofta är störst finns också goda förutsättningar att minska dessa. De har betydelse för den biologiska mångfalden när det får negativa konsekvenser för bland annat insekter. Vi behöver minska den påverkan

som artificiellt ljus har genom att exempelvis låta belysningen styras av mänsklig närvaro där det fungerar så att man får den säkerhet som krävs för oss människor samtidigt som den biologiska mångfalden värnas bättre än idag. (11)

Pollinatörer är viktiga för både biologisk mångfald och livsmedelsförsörjning. Det är känt att pollinatörerna blir färre, men det finns inte kunskap om vilka arter som minskar mest i Sverige och heller inte hur snabbt de minskar i antal. Det finns planer att starta ett program för pollinatörsövervakning i EU till 2027. För att ett sådant ska kunna fungera väl även utifrån svenska förhållanden så är det viktigt att det finns god kunskap om vilka metoder som passar i nordiska förhållanden. Det har funnits en pilotstudie med statlig finansiering under åren 2020–2022 för att undersöka vilka metoder för pollinatörsövervakning som passar i Sverige. Förhållandena skiljer sig åt inom EU och om det inte finns god kunskap om läget i Sverige så har vi sämre möjligheter att påverka hur pollinatörsövervakningen i EU utformas som då riskerar att inte bli ändamålsenlig för svenska förhållanden. Pollinatörerna är av så stor betydelse att kunskap behövs kring bland annat vilka miljöer som bör övervakas (yrkande 12).

Invasiva främmande arter inom både växt- och djurlivet är ett relativt nytt men snabbt växande hot mot den biologiska mångfalden i Sverige. I takt med att planeten – både landytor och haven – blir varmare så blir det lättare för arter som inte förekommer naturligt i de svenska och nordiska ekosystemen att etablera sig, vanligtvis med konsekvensen att de tränger ut inhemska arter som spelar en viktig roll i ekosystemet. I värsta fall kan de påverka hela ekosystemet och dess tjänster negativt genom att enbart föröka sig eller sprida sig. Att bekämpa deras fortsatta etablering och spridning behöver vara högt prioriterat inom miljöpolitiken, och Centerpartiet har länge föreslagit att bekämpningsinsatser bör växlas upp och förstärkas, både på land och i havet. En granskning av statens insatser som kom i november 2022 visade att det i dagsläget inte är tillräckligt utrett vilka metoder som är mest effektiva för bekämpning. Kartläggning och miljöövervakning behöver förbättras och det behövs en gemensam strategi i detta arbete (yrkande 13).

Bekämpandet av invasiva främmande arter behöver också ske med ett större helhetsgrepp med bättre samverkan mellan olika myndigheter såsom länsstyrelsen men också ta till vara markägarna och civilsamhället i dessa frågor. Problemet växer och då krävs också nytänkande för att hitta fler vägar att angripa problemet. Det behövs ett brett och långsiktigt arbete med detta. Dessa arters spridning hindras inte av gränser som sätts

beroende på vem som äger eller förvaltar marken och då bör inte åtgärderna heller göra det (yrkande 14).
Spridningen av främmande invasiva arter går över länsgränser och arbetet skulle kunna bli mer effektivt vid bättre samordning mellan länsstyrelserna. Man bör överväga att ge en länsstyrelse ett särskilt uppdrag att samordna insatser över länsgränser (yrkande 15).

Civilsamhället behöver också ges goda förutsättningar när det handlar om att minska nedskräpningen i naturen med de risker som det innebär och där spelar bland annat miljöorganisationer och en viktig roll (yrkande 16).

Allemansrätten och den möjlighet den ger människor att uppleva naturen måste värnas. Allmänhetsrätten medför både rättigheter och skyldigheter vilket behöver kommuniceras tydligt av myndigheter. Det finns också anledning att se över hur krav kan skärpas på de företag och organisationer som bedriver kommersiell verksamhet som drar nytta av allemansrätten exempelvis genom att garantera att verksamheten inte lämnar kvar något skräp (yrkande 17).

Förlusten av ekosystemtjänster och minskande biologisk mångfald är ett betydande problem, särskilt i samband med ny exploatering när våra städer växer och ny mark tas i anspråk. Centerpartiet ser ett växande behov av ett system för att mäta och säkerställa att biologisk mångfald bevaras och även ökas vid ny exploatering samt att byggplaner åtföljs av en åtgärdsplan för biologisk mångfald innan de kan godkännas. Ett sådant system kan och bör tillämpas på såväl infrastruktursatsningar som andra större former av exploatering. Denna expansion, oavsett om det rör järnvägar, gruvor eller nya bostadskvarter, kan inte alltid matchas av att motsvarande yta sätts av för formellt skydd någon annanstans. Istället krävs det att livskraftiga ekosystem och en rik biologisk mångfald ges förutsättningar att existera och frodas parallellt med att samhället växer. För ett antal år sedan presenterades betänkandet av utredningen om ekologisk kompensation (2017:34) som föreslog åtgärder för att motverka nettoförluster av biologisk mångfald vid ny markexploatering. Även om grundansatsen var positiv så saknade den föreslagna modellen tillräckligt med flexibilitet och utrymme för innovation för att kunna inkludera privatsektorn i betydelsefull utsträckning. Centerpartiet anser att det behövs en ny och kortare utredning som tar avstamp i den tidigare. En sådan utredning bör utforma ett system som i högre utsträckning inkluderar näringslivet utöver

offentliga aktörer samt klargör den viktiga gränsdragningsfrågan om vilka nivåer av exploatering som ska åtföljas av obligatoriska kompensationsåtgärder och vad för slags åtgärder det kan röra sig om (yrkande 18).

Den biologiska mångfalden måste värnas samtidigt som vårt samhälle behöver utvecklas bland annat på grund av den gröna omställningen. Det pågår för närvarande också ett arbete inom EU i frågor kring biodiversitetskrediter. Det finns dock mer att göra också inom Sverige som genom att myndigheter kan bidra med ramverk för certifiering och privata och offentliga aktörer kan bidra med relevanta projekt som syftar till att skydda, skapa eller återskapa värdefulla ekosystem. Detta bör främjas (yrkande 19).

Stina Larsson (C)

Julia Algotsson (C)

Emma Brihall (C)

Birte Sandberg (C)

Anders Ådahl (C)

Rickard Nordin (C)

Ulrika Heie (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Martin Ådahl (C)